

DOI: 10.18832/kp2016013

Pivovarství a sladařství v královském městě Nymburce v době předbělohorské

Beer Brewing and Malting in the Royal Town of Nymburk in the Pre-White Mountain Period

Michal PLAVEC

Národní technické muzeum, Kostelní 42, 170 78 Praha 7 / National Technical Museum, Kostelní 42, 170 78 Prague 7, Czech Republic
e-mail: michal.plavec@ntm.cz

Recenzovaný článek / Reviewed Paper

Plavec, M.: Pivovarství a sladařství v královském městě Nymburce v době předbělohorské. Kvasny Prum., 62, 2016, č. 2, s. 81–83

První zmínka o pivovarství v královském městě Nymburce je obsažena v listině krále Jana Lucemburského z roku 1327. Mílové právo, které městu umožňovalo monopol ve výrobě piva v regionu, omezila až takzvaná Svatováclavská smlouva z roku 1517. Konec hegemonie to ale neznamenalo. Sousední šlechta totiž nebyla schopna konkurovat ve výrobě piva. Situace se změnila v roce 1548 po konfiskaci městského majetku, neboť nymburští várečníci přestali mít levný zdroj obilí z městských statků a byli nuceni pšenici a ječmen kupovat z okolních panství. Do začátku třicetileté války výstav klesal, ale ne tak razantně, jak by odpovídalo situaci. Okolní vrchnosti totiž stále ještě neměly k dispozici potřebnou výrobní kapacitu. Postupně se možnosti vrchnostenských pivovarů, zejména lyského a poděbradského, vyrovnávaly královskému městu Nymburku. Výsadní postavení město ztratilo za třicetileté války.

Plavec, M.: Beer brewing and malting in the Royal Town of Nymburk in the Pre-White Mountain Period. Kvasny Prum. 62, 2016, No. 2, pp. 81–83

The first mention of beer brewing in the royal town of Nymburk is to be found in a charter by King John of Luxembourg of 1327. The so-called one-mile law (*mílové právo*), which gave the town the monopoly of brewing beer in the region, was restricted only by the St Wenceslas Agreement of 1517. This, however, did not mean an end of hegemony, because the neighbourhood's aristocracy was not able to compete in beer brewing. The situation changed in 1548 after the town properties were confiscated; the brewers of the town of Nymburk had no longer grain from town's farmsteads at their disposal and were forced to buy wheat and barleycorn from neighbouring demesnes. The volume of production was decreasing up to the beginning of the Thirty Years' War, though not as abruptly as it would correspond to the situation at that time. It was so, because the neighbouring lordships were lacking the necessary production capacities. The potentials of lordship breweries – of the towns of Lysá and Poděbrady in particular – were gradually able to compete with the royal town of Nymburk. The latter town lost its privilege during the Thirty Years' War.

Plavec, M.: Das Brau- und Malzwesen in der königlichen Stadt Nymburk in der Zeit vor der Schlacht auf Bílá Hora (Anfang des 30-jährigen Kriegs). Kvasny Prum. 62, 2016, Nr. 2, S. 81–83

Die ersten Erwähnungen übers Brauwesen in der königlichen Stadt Nymburk sind in einem Dokument des Königs Jan Lucemburský (Johann von Luxemburg) aus dem Jahre 1327 enthaltenen. Das sogenannte Meile Recht, das der Stadt ein Monopol zur Bierherstellung ermöglichte, wurde durch „Václavská smlouva“ (Wenzeslaus Abkommen) im Jahre 1517 begrenzt, aber das Ende der Hegemonie war es nicht, weil die Edelschaft in der Umgebung war nicht in der Lage, mit Biersieden der Stadt Nymburk zu konkurrieren. Im Jahre 1548 nach der Konfiskation des Stadteigentums hat sich die Situation geändert, weil die städtische Biersieder verloren die billige Quelle Korn aus den städtischen Feldern einzukaufen und mussten die Gerste aus der Umgebung einkaufen. Bis zum Anfang des 30-jährigen Krieges der Bierausstoß nahm ab, aber nicht so drastisch, wie es der damaligen Situation entsprach, weil die nachbarliche Nobelbrauereien wiesen die notwendige Produktionskapazität noch nicht auf. Stufenweise sind die Herstellungsmöglichkeiten der Edelschaftsbrauereien, insbesondere aus der Städten Lysá nad Labem und Poděbrady der Brauerei in Nymburk ausgeglichen. Während des 30-jährigen Krieges hat die Stadt Nymburk die privilegierte Position verloren.

Klíčová slova: pivovarství, sladařství, královské město, Nymburk, předbělohorská doba**Keywords:** brewing, malting, Royal Town, Nymburk, Pre-white Mountain period

1 ÚVOD

Vývoj výroby piva v královském městě Nymburce se výrazně neliší od podobné situace v jiných královských městech. Předpokládáme, že se v tomto městě vařilo pivo již od samého založení města. Bohužel neznáme přesný rok založení města, neboť zakládací listina se dochovala pouze ve formulářové sbírce. Přesto považujeme za téměř jisté, že k lokaci došlo mezi koncem listopadu 1274 a koncem listopadu 1276 (Dolista, 1976; Šimák, 1918; Šimák, 1919). V roce 1975, kdy se slavilo 700 let od založení města, byl letopočet 1275, který leží na pomyslném středu mezi lety 1274 a 1276, zvolen jako orientační rok založení města (Plavec, 2010).

2 PRAMENNÁ ZÁKLADNA

Archiv města Nymburka se v nějaké souvislé řadě dochoval až od poloviny 16. století. Pro předchozí léta proto nemáme dostatek pramenů, abychom mohli nějak přispět k osvětlení výroby piva a sladu v tomto královském městě. K dispozici máme pouze kusé zmínky v jednotlivých listinách a ve zlomcích nejstarší knihy městského soudu z druhé poloviny 14. století. Na pevnější půdě se ocitáme až v polovině 16. století. Až do začátku třicetileté války můžeme naše poznatky čerpat z celé škály městských knih – důchodních (důchodu městského),

trhů a smluv, register (kopiářů), svědomí a rukojemství. Tomuto výzkumu se již před lety věnoval autor tohoto příspěvku (Plavec, 2002).

2.1 První písemné zmínky

Mílové právo udělil městu král Jan Lucemburský listinou z 26. prosince 1327. Podle ní nebylo dovoleno v okruhu přibližně 11,25 kilometrů od městských hradeb vařit pivo, dělat slad a provozovat některé řemesla a obchod s obilím (Plavec, 2002; 2010). Várečné právo, které umožňovalo se zabývat výrobou sladu a vaření piva, získal každý z měšťanů se založením města, respektive vybudováním domu. Ve vztahu k Nymburku takové listiny neznáme, můžeme je pouze předpokládat na základě analogické situace v jiných městech. Nevíme přesně, kolik vlastníků domů mělo toto právo, vlastnilo várečný dům. Josef Merkl, který jako první sepsal historii města, se na dvou místech zmiňuje o tom, že za doby Karla IV. bylo ve městě čtrnáct várečných domů (Ďurčanský et al., 2012).

Urbář poděbradského panství z roku 1553 zmiňuje také existenci pivovaru v Hořátví. Tento údaj vzbuzuje určité otázky, neboť Hořátev byla až do konfiskace městského majetku v roce 1547 ve vlastnictví královského města Nymburka. Můžeme se proto domnívat, že zřejmě již ve 14. nebo 15. století získal některý z nymburských várečných měšťanů možnost vybudovat pivovar mimo městské hrady. Mohlo to také souviset s častým nařízením, aby se například kovárny a jiné provozy, v nichž se pracovalo s otevřeným ohněm, kvůli nebezpečí požárů stavěly mimo městské hrady. Jiná vysvětlení nás zatím nenapadají, neboť by odporovala mílovému právu (Hellich, 1930).

Pivo zřejmě mohli vařit pro vlastní potřebu mniši v místním dominikánském klášteře a zdejší faráři. Město si ale velmi důsledně hlídalo,

aby s pivem neobchodovali, zvláště, aby ho mniši a duchovní neprodávali v hostincích. Nepřímo to potvrzují podmínky pronájmu nymburské fary Václavovi Štěpánovi, knězi z Újezda. Ve smlouvě, která byla uzavřena 20. října 1375, je zmínka o čtyřech ječných sladech o objemu 50 měřic. Předpokládáme, že tato zmínka znamená, že si farář mohl nechat vyrobit čtyři slady ročně. Pro zajímavost můžeme uvést, že možnost vaření piva pro vlastní potřebu v okruhu milového práva potvrdil v říjnu 1407 král Václav IV. také šlechtě žateckého kraje (Plavec, 2002).

Nymburskému monopolu okolní panství podle dosavadních poznatků až do poloviny 16. století nekonkurovala. Jediným panstvím v sousedství, které mělo potřebný hospodářský potenciál, byla poděbradská doména Bočků z Kunštátu, ale ani ze strany tohoto šlechtického rodu jsme snahu podobného charakteru nezaznamenali (Plavec, 2002).

Pivovarníky zmínil v souvislosti se smrtí Hynka Bočka z Kunštátu v nymburské Bobnické bráně v říjnu 1426 kronikář Václav Hájek z Libočan. Podle jeho líčení se podařilo Hynka Bočka při pokusu o dobytí města uzavřít mezi branami a pivovarská chasa („chasa pivovarská a ti, kteříž vodu z příkopův do pivovarův nosili“) ho ubila sochory a kladivy. Hájek psal tuto zprávu s odstupem sto let. Obvykle dobře informovaný kronikář a přímý účastník husitských válek Bartošek z Drahonovic ovšem zaznamenal, že poděbradský vladař byl zabit šípem či střelou z kuše (Emler et al, 1893; Linka, 2013).

Pro druhou polovinu 14. století známe jmenovitě sladovníka, pivovarníka i hostinského. Tyto kusé zmínky nám přinejmenším potvrzují existenci všech těchto profesí v předhusitském Nymburce (Plavec, 2002).

2.2 Svatováclavská smlouva 1517

Na konci 15. století pozorujeme jistou emancipaci šlechty i duchovenstva vůči královským a věnným městům. V březnu 1502 se královská města podobně jako šlechta obrátila na panovníka s upozorněním na chování druhých stran. Jedním z diskutovaných témat byla oprávněná stížnost královských a věnných měst na porušování milového práva ze strany šlechty. Šlechtici si totiž uvědomili hospodářské aspekty výroby piva, zejména zisk z něho, a nadále nechtěli vyrábět slad a pivo pouze pro svou soukromou potřebu, ale také s ním obchodovat. K čemuž se některé rody odhodlaly a vyvolaly řadu stížností ze stran měst. Spor vyústil právě v březnu 1502, kdy se při zemském sněmu jednotlivá města oháněla před Vladislavem Jagellonským privilegii od jeho předchůdců. Nymburští se prokazatelně obhajoby svých práv účastnili a odkazovali se na privilegium Jana Lucemburského. Během tohoto jednání ještě panovník nechal města při jejich výsadách, ale zároveň umožnil šlechticům svobodu v tom, aby mohli vařit pivo pro svou potřebu a potřebu poddaných (Palacký, 1872).

Panovník spor nevyřešil, neboť neshody se táhly dále a práva královských měst a pánů nebyla přesně vymezena. Až v roce 1517 se podařilo uzavřít takzvanou Svatováclavskou smlouvu. Města se sice stala jedním ze stavů, který mohl volit i panovníka, ale ztratila svůj monopol, a to nejen v oblasti sladovnictví a pivovarství. Pro města nastalo období hospodářského poklesu, třebaže ho nepocítila bezprostředně (Francek, 2006).

Shodou okolností ve stejném roce, kdy začal spor měst s pány, získalo milové právo také poddanské město Poděbrady, nově vzniklé v sedmdesátých letech 15. století. Dosah nymburského a poděbradského práva se prolínal. Pro královské město to byl další úbytek exportních možností (Haas, 1961).

V roce 1535 patřili mezi poddané královského města Nymburka také krčmáři v Ratenicích, Pístech, Bobnicích, Netřebicích, Všechlapech a Krchlebech (SOKAN, 1535). O sedm let později zmiňují městské knihy osmnáct šenkýřů ve městě (což zřejmě odpovídá počtu hostinců, z nichž jeden stál až na Všechlapském vršku) a kromě Bobnic a Netřebic také všechny venkovské hostince zmíněné k roku 1542 (SOKAN, 1542). Bohužel o objemu výstavu piva v tomto období nic nevíme. Zachytili jsme pouze dvě zprávy, podle nichž v roce 1530 a 1534 dlužilo město královské komoře na výběru daně z piva (posudné, „varní a šenkovní berně“) (SOKAN, 1530; SOKAN, 1534).

2.3 Konfiskace městského majetku 1548 a pokles výstavu piva

Královské město Nymburk se spolu s dalšími městy a některými zástupci šlechtických rodů účastnilo stavovského povstání proti Ferdinandovi I. Toto povstání skončilo v roce 1547 porážkou. Na počátku roku 1548 bylo město potrestáno pokutou 4000 kop grošů českých a byl mu zabaven rozsáhlý majetek v hodnotě 35 096 kop grošů českých. Zároveň město přišlo dočasně o všechna svá privilegia (Plavec, 2010).

V bezprostředním okolí města se nově utvořila z bývalých městských statků a konfiskovaných statků okolních šlechtických rodů dvě

silná komorní panství – poděbradské a lyské (lysko-přerovské). Město ztratilo většinu svých odbytišť a nové odběratele hledalo především na severu regionu. Přesto se v polovině 16. století stále nemohla okolní panství vyrovnat svou produkcí městskému výstavu. V roce 1553 svařili v Lysé nad Labem kolem 230 osmivěderních sudů (SOKAN, 1553) a výstav v poděbradském měšťanském pivovaru se odhadoval na 1900 čtyřvěderních sudů a v zámeckém pivovaru v Poděbradech na 2500 až 4000 čtyřvěderních sudů (Hellich, 1930).

Do současných objemových jednotek není zrovna snadné převést ony čtyřvěderní a osmivěderní sudy. Máme povědomí, že čtyřvěderní sud se rovnal 345,87 l a osmivěderní sud dvojnásobkem, 691,74 l. Ovšem tyto převody pocházejí až z doby, kdy se v Rakousku váhy, míry a objemové jednotky sjednocovaly, normalizovaly. Taková situace ale nepanovala ve druhé polovině 16. a v prvním dvacetiletí 17. století. Také rozpětí mezi objemovou mírou vědro a současnými mírami je z historického a územního pohledu velmi volné, pohybuje se mezi 45 až 75 litry, přičemž se nejčastěji používal převodní poměr pohyboval kolem 60 l, s výkyvy nahoru i dolů. S trochou opatrnosti snad můžeme uvažovat, bez jakýchkoliv nároků na přesnost, že objem čtyřvěderního sudu se v době předbělohorské mohl pohybovat kolem 240 l a osmivěderního kolem 480 l (Hofmann, 1984).

Pro Nymburk máme hodnověrné údaje až pro přelom šedesátých a sedmdesátých let 16. století. Za druhou polovinu roku 1569 a první polovinu roku 1570 se v tomto městě svařilo 7744 sudů pšeničného piva a 28 sudů ječného piva, ve druhé polovině roku 1573 to bylo 4521 sudů pšeničného piva (žádné ječné) a za rok 1574 uvařili nymburští nákladníci 8800 sudů pšeničného piva. Z těchto záznamů také víme, že pšeničnému pivu se přezdívalo bílé a ječnému pivu hořké, případně staré (SOKAN, 1569a; SOKAN, 1572).

Pokud se v zápisech o nymburském posudném píše pouze o sudech, dostáváme se do ještě větších potíží. Například litoměřický sud měl 428 l, lounský sud 428,56 l, svídnický 489 l a mělnický pivní 226,36 l. Zřejmě musíme uvažovat o jednověderním sudu, který měl mít 66,266 l až 86,47 l. Tato objemová míra musela být ale při výběru posudného jednotná pro všechny země Koruny české. Znovu se proto přikláníme k závěru, že se námí zmiňovaná objemová jednotka sud ve sledované době rovnala přibližně 60 l. Znovu zde musíme zdůraznit, že se jedná o výsledek autorovy úvahy, který nemá žádnou oporu v pramenech (Hofmann, 1984).

Z tohoto období se v Nymburce podařilo při archeologických výzkumech objevit zbytky sladovny i několik reprezentativních skleněných čiší a jiných druhů nádob. O rozbité skleněné malované čiši z roku 1593 se dokonce spekuluje, že mohla souviset s oním tradovaným „připímt po nymbursku“ (Motyková-Šneidrová, 1999; Motyková-Šneidrová a Šenberger, 2000; Sedláčková-Šneidrová et al., 1997).

Pavel Stránský ze Zapské Stránky tento rozšířený nešvar popsal následujícími slovy: „Pijáci vyhlášení nikde zajisté nepožívají pověsti tak špatné, jako v Nymburce. Zde totiž přečasto vedou si výtržné a číše jedni druhým do tváří vyprázdňivše na hlavy házají. Odtud přisloví žertuje: Připímt po Nymburskie“ (Tollner, 1893).

Jeho slova nepřímo potvrzuje i Bohuslav Balbín, který ve svých Rozmanitostech napsal: „Nymburk si také vysloužil pořekadlo o pijanech. I říká se, že pije po nymbursku ten, kdo rozbije džbán o hlavu protivníkovu. V Nymburce totiž často vznikaly hádky a rvačky pijáků a při nich se korbele roztloukaly o hlavy.“ (Businská a Tichá, 1986).

Horší exportní možnosti várečníků také přinutily městskou radu k tvrdým opatřením proti šlechticům nebo kněžím, kteří se ve městě zakupovali, pořizovali si nemovitost. Nebylo v zájmu městské rady ani várečných měšťanů, aby i nově příchozí měli za stávající situace právo várečné nebo právo provozovat jiná řemesla. Důkazem toho jsou podmínky koupě takzvaného Kamenného domu Kryštofu Granovskému z Granova, bývalému sekretáři Ferdinanda I. Ve smlouvě z roku 1566 se píše: „... v takovém domu žádné živnosti městské vésti nemá jako piva vařiti, slady dělati, vína přespólního nešenkovati, krom víno z své vinice vlkavské, aby tu sobě sklídlil a to vyšenkoval a nájemníka žádného v tom domu, kterýžby chtěl šenkem živnost vésti míti nemá, než řemeslníka nějakého...“. Podobně tomu bylo i v roce 1584, když se ve městě zakupoval pozdější administrátor pod obou kněží Eliáš Šúd ze Semanína. Ten neshledl „žádné živnosti městské vésti na překážku jiným sousedům v též domě, ani sladův dopouštěti žádných nemá pod žádným vymyšleným způsobem“ (SOKAN, 1569b). Dokonce ještě na začátku 19. století připomínal v nejstarší historii královského města Nymburka její autor Josef Merkl, že „v době kolem stavovského povstání se faráři ženili a někteří utrakvističtí kněží vlastnili právo várečné domy“ (Đurčanský et al., 2012).

Pokles výstavu piva v Nymburce v následujících desetiletích potvrzuje skutečnost, že výroba piva poklesla z objemu 5797 sudů pšeničného a 4 sudů ječného piva v roce 1592 na pouhých 3784 sudů pře-

níchného piva v roce 1596 (SOKAN, 1591). Tento trend pokračoval. V letech 1611 až 1616 můžeme sledovat nižší množství vyrobeného piva v Nymburce, když výroba pšeničného piva kolísala mezi 2673 až 3333 sudy a ječného mezi 20 až 48 sudy ročně, resp. mezi 3333 sudy pšeničného a 48 sudy ječného piva v roce 1611 a 3069 sudy pšeničného a 20 sudy ječného piva v roce 1616 (SOKAN 1611; SOKAN 1613).

Mezi lety 1617 a 1618 nastal v Nymburce abnormální vzrůst výstavu ječného piva. V roce 1617 bylo svařeno v Nymburce 2860 sudů pšeničného a 4 sudy ječného piva, přičemž v následujícím roce poklesl výstav pšeničného piva na objem 2530 sudů ročně a výstav ječného piva vzrostl nenadále na 200 sudů, což představuje oproti roku 1611 nárůst více než o 400% (SOKAN, 1617). Vysvětlení můžeme nabídnout dvě. Ve sledovaném období klesla cena ječmene na poloviční hodnotu ceny pšenice. Ovšem více pravděpodobné bude, pokud zvýšený výstav spojíme se skutečností, že se královské město Nymburk, považované v té době za důležitou pevnost v systému zemské obrany, stalo místem muštrůnku hotovosti Boleslavského, Kouřimského a Litoměřického kraje. Stavovští direktori ho nařídili v srpnu 1618. V souvislosti s pobytem většího množství vojenských velitelů, z nichž část tvořili i šlechtici, se dá předpokládat i vyšší poptávka po kvalitním ječném pivu (Ďurčanský, 2013).

Z let 1590 až 1591 se dochovala unikátní kniha účtů hostinských ze zájezdního hostince Václava Pergera z Altemberka, nymburského císařského rychtáře a krajského výběrčího posudného. Tento bohatý nobilitovaný měšťan kromě dalších nemovitostí držel v Nymburce takzvaný Bílý dvůr, jeden z nejrozsáhlejších statků u města. V jeho hostinci se stravovali a přespávali především pocestní na takzvané Vratislavské stezce. Hosty zde bývali obchodníci z Vratislavi, Krakova nebo Norimberka, a také z českých měst, včetně židů. Stavovali se zde i šlechtici, kteří cestovali z východních Čech do měst pražských a naopak, ale i z okolních panství. Část z nich tvořili také duchovní, například broumovský opat Martin Korýtko z Pravdovic nebo vratislavský kníže biskup Andreas von Jerin. Ten se ve zmíněném hostinci, jehož kniha byla vedena mezi 4. prosincem 1590 a 17. září 1591, zastavil přinejmenším dvakrát. V prosinci 1590 zde „protrávil“ Karel Škopek z Bílých Otradovic a na Pecce s manželkou Barborou Mířkovskou ze Stropčic, rodinou a služebníky přes 13 kop grošů českých, roční plat nymburského městského písaře. Vypili 110 litrů vína a kolem 148 litrů piva. Měli důvod: navraceli se z pohřbu Viléma Mířkovského ze Stropčic, otce manželky Karla Škopka. Obrat hostince za necelých deset měsíců činil přes 216 kop grošů českých, přičemž v knize je uvedeno přibližně 191 ½ kop grošů českých. Můžeme jen spekulovat, zda hostinský písař tak špatně ovládal počty, nebo Václava Pergera z Altemberka šidil (ANM, 1590).

3 ZÁVĚR

Historie výroby piva v královském městě Nymburce v době předbělohorské se příliš neliší od vývoje pivovarství v podobných českých královských městech. Jasně můžeme prokázat pozvolný úpadek výstavu v tomto městě od Svatováclavské smlouvy až do začátku třicetileté války. Oproti jiným městům se ale Nymburk může pyšnit několika pozoruhodnými hmotnými a písemnými památkami. K těm hmotným bezesporu patří zbytky jedné z městských renesančních sladoven nedaleko od náměstí, tehdejšího trhu, které si v úředních dnech může prohlédnout návštěvník jedné z budov městského úřadu, a soubor nálezů skleněných a cínových pohárů a nádob z konce 16. století z centra města. Z těch písemných památek musíme vyzdvihnout vypovídací schopnost účtů ze zájezdního hostince Václava Pergera z Altemberka, a to nejen v rovině, co kdo snědl a vypil.

ARCHIVNÍ PRAMENY

- ANM, 1590: Archiv Národního muzea Praha, fond F-Nymburk, Kniha účtů hostinských a kopiář Václava Pergera z Altemberka.
SOKAN, 1530: Státní oblastní archiv Praha, Státní okresní archiv Nymburk, fond Archiv města Nymburka, Spisy předmagistrátního období, kat.č. 17.
SOKAN, 1534: Státní oblastní archiv Praha, Státní okresní archiv Nymburk, fond Archiv města Nymburka, Spisy předmagistrátního období, kat.č. 22.
SOKAN, 1535: Státní oblastní archiv Praha, Státní okresní archiv Nymburk, fond Archiv města Nymburka, Registra důchodu královského města Nymburka 1535, fol. 6v-10v.
SOKAN, 1542: Státní oblastní archiv Praha, Státní okresní archiv Nymburk, fond Archiv města Nymburka, Registra důchodní 1542, fol. 6v-13r.

- SOKAN, 1553: Státní oblastní archiv Praha, Státní okresní archiv Nymburk, fond Archiv města Lysá nad Labem, Registra urburní aneb správní panství lyského a poděbradského 1553, pag. 3.
SOKAN, 1569a: Státní oblastní archiv Praha, Státní okresní archiv Nymburk, fond Archiv města Nymburka, Rejstřík příjmů a vydání mlýnských 1569-1570, fol. 29r-35r.
SOKAN, 1569b: Státní oblastní archiv Praha, Státní okresní archiv Nymburk, fond Archiv města Nymburka, Kniha žlutá zápisův 1569-1612, fol. 22v, 293v.
SOKAN, 1572: Státní oblastní archiv Praha, Státní okresní archiv Nymburk, fond Archiv města Nymburka, Liber conceptuum 1572-1575, fol. 129r-v, 369v-370r.
SOKAN, 1591: Státní oblastní archiv Praha, Státní okresní archiv Nymburk, fond Archiv města Nymburka, Kopiář 1591-1595, fol. 130r, 145r, 152v, 156v-r, 168r, 178v, 179r-v, 200v-r, 201r-v, 222r, 226v, 232r, 242r, 245v, 247v, 261r, 266v, 268r, 268v, 272r, 277v-r, 281v-r, 285r-v, 285v, 288v, 290v, 294r, 295v.
SOKAN, 1611: Státní oblastní archiv Praha, Státní okresní archiv Nymburk, fond Archiv města Nymburka, Registra městského důchodu 1611-1613, fol. 27r-28v, 120v-121v, 227v-228v.
SOKAN, 1614: Státní oblastní archiv Praha, Státní okresní archiv Nymburk, fond Archiv města Nymburka, Registra městského důchodu 1614-1616, fol. 25r-26r, 139v-140v, 272v-273v.
SOKAN, 1617: Státní oblastní archiv Praha, Státní okresní archiv Nymburk, fond Archiv města Nymburka, Registra městského důchodu 1617-1618, fol. 25r-26r, 184r-186r.

LITERATURA

- Businská, H., Tichá, Z. (ed.), 1986: Bohuslav Balbín – Krása a bohatství české země. Panorama, Praha, s. 146.
Dolista, K., 1976: Předhusitský Nymburk a jeho nejstarší kniha městského soudu. Sborník archivních prací, 26: 148.
Ďurčanský, M., Rataj, T., Votoupal, I. (ed.), 2012: Josef Merkl - Dějiny královského města Nymburka. Scriptorium, Nymburk. ISBN 978-80-87271-59-9.
Ďurčanský, M., 2013: Česká města a jejich správa za třicetileté války. Zemský a lokální kontext. Nakladatelství Karolinum, Praha. ISBN 978-80-246-2255-2, s. 165.
Francek, J., 2006: 24.10.1517. Svatováclavská smlouva. Urození versus neurození. Havran, Praha. ISBN 978-80-86515-67-2.
Emler, J., Gebauer, J., Goll, J. (ed.), 1893: Fontes rerum Bohemiarum V. Praha, s. 595.
Haas, A., 1961 (ed.): Codex iuris municipalis IV-3. Privilegia non regalium civitatum provincialium regni Bohemiae annorum 1501-1526. Československá akademie věd, Praha.
Hellich, J., 1930: Dějiny pivovarů v městě Poděbradech. Věstník Hellichova muzea Poděbradska, 1 (1930): 45.
Linka, J. (ed.), 2013: Václav Hájek z Libočan – Kronika česká. Academia, Praha. ISBN 978-80-200-2255-4.
Motyková-Šneiderová, K., 1999: Sladovnické zařízení z 16. století objevené při archeologickém výzkumu v Nymburce. Vlastivědný zpravodaj Polabí, 33: 4-10.
Motyková-Šneiderová, K., Šenberger, T., 2000: Sladovnické zařízení z 16. století objevené při archeologickém výzkumu v Nymburce. Zprávy památkové péče, 9 (60): 268-272.
Palacký, F., 1872: Archiv český. Díl 6. Svazek 26. Praha.
Plavec, M., 2002: Historie nymburského piva I. Od založení města do vzniku Institutu společnosti váreční roku 1741. VEGA-L – Nanebmeletí, Nymburk. ISBN 978-80-903163-4-4
Plavec, M., 2010: Kapitoly z dějin královského města Nymburka. Od dob nejstarších do roku 2009. Svět křidel, Cheb. ISBN 978-80-86808-75-8.
Sedláčková, H., Brožková, H., Stará, D., 1997: Renesanční sklo a další archeologické nálezy z Nymburka/Renaissance Glass and other Archeological Finds from Nymburk. VEGA-L, Nymburk. ISBN 978-80-85627-65-5.
Šimák, J. V., 1918: F. Kulhánek – Dějiny královského města Nymburka. Český časopis historický, 24: 286.
Šimák, J. V., 1919: K počátkům města Nymburka. Český časopis historický, 25: 146.
Tonner, E. (ed.), 1893: Mistra Pavla Stránského ze Zapské Stránky popravené i rozmnožené vypsání vši obce království Českého. Tiskem J. Otty, Praha, s. 57.